

УДК 338.43 (075.8)

**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ
ГОСПОДАРСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ****В.В.ДЄБРОВ – д.с.-г.н., професор,****С.М.ТОРСЬКА – к.с.-г.н., доцент, Херсонський ДАУ**

Постановка проблеми. Розв'язання стратегічних завдань продовольчого забезпечення населення та продовольчої безпеки країни залежить від усталеного й ефективного функціонування аграрного сектора, сільськогосподарських підприємств, їх ресурсного забезпечення, передусім фінансового. Проте більшість суб'єктів аграрного ринку постає перед проблемою недостатнього самофінансування, що й обумовлює участь держави у розвитку галузі через надання фінансової підтримки.

Особливо гостро це питання постає перед дрібними і середніми товаровиробниками – сільськогосподарськими підприємствами різних форм власності, фермерськими господарствами, особистими господарствами громадян. Тому вивчення питань державної підтримки цих категорій господарств, зокрема фермерських, є актуальним і своєчасним.

Стан вивчення проблеми. Серед основних проблем фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств можна виділити такі: недоступність кредитних ресурсів через високі відсоткові ставки та відсутність заставного майна для ведення не лише розширеного, а й простого відтворення; відсутність надійних гарантій повернення кредитів через збитковість підприємств; неврахування сезонності виконання робіт і отримання продукції, що фактично підсилює диспаритет цін; зменшення обсягів державної підтримки, що негативно впливає на функціонування аграрного виробництва тощо.

Необхідність державного фінансування (підтримки) зумовлена зниженням купівельної спроможності населення, що обмежує можливості підняття цін на сільськогосподарську продукцію; відставанням аграрних підприємств України від розвинутих країн за рівнем науково-технічних програм, передових технологій; потребою значних інвестицій на підтримку родючості ґрунтів; низьким рівнем розвитку інфраструктури сільської місцевості; розривом сталих економічних і технологічних зв'язків між різними сферами агропромислового комплексу.

Питання фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств досліджували В.Андрійчук, М.Хорунжий, М.Дем'яненко, П.Саблук, О.Гудзь та ін.

Завдання і методика досліджень. Основним завданням проведених досліджень є вивчення фактичного стану державної фінансової підтримки фермерських господарств одного із проблемних районів України – Херсонської області. Методичною основою викона-

них досліджень є діалектичний метод пізнання соціальних і економічних проблем, основні положення економічної теорії. Методи дослідження – аналіз, синтез, експертні оцінки.

Результати досліджень. Світовий досвід ведення ринкової економіки переконливо доводить необхідність державного регулювання аграрної сфери шляхом виконання державою цільової функції – створення сприятливого економічного середовища в сільському господарстві. Для виконання цієї функції держава застосовує відповідні інструменти, основним з яких є цінова політика, пільгове оподаткування, сприяння кредитному забезпеченню та бюджетна підтримка. Бюджетна підтримка – це цілеспрямоване державне регулювання виробничої діяльності господарюючих суб'єктів шляхом спрямування бюджетних коштів за відповідними програмами соціально-економічного розвитку. Основні напрями бюджетної політики в АПК визначені Законом України "Про державну підтримку сільського господарства України" та Законом України "Про селянське (фермерське) господарство".

У Херсонській області станом на 1.01.2009 року зареєстровано 2559 фермерських господарств. Загальна площа сільськогосподарських угідь, якою користуються фермери, становить 253,8 тис.га, у тому числі 246,1 тис.га рілля. Фермерські господарства виробляють 10-12% від загального обсягу по області продукції рослинництва, 5-8% – продукції тваринництва. Обсяги державної фінансової підтримки фермерських господарств області наведені в табл. 1.

Бюджетні кошти у 2009 році були спрямовані насамперед на підтримку процесу розширеного відтворення, на стримування інфляційних процесів і захист інтересів споживачів сільськогосподарської продукції. При цьому державна підтримка фермерських господарств містить бюджетне фінансування програм і заходів, спрямованих на розвиток галузей, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію відсоткових ставок за користування кредитами, комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом і соціальними фондами.

На поворотній основі за бюджетною програмою "Надання кредитів та підтримка виробництва фермерських господарств" виділено коштів на здешевлення кредитів на суму 2,8 млн.грн., в т.ч. на здешевлення короткострокових кредитів за 2009 р.- 81,9 тис.грн., заборгованість за 2008 рік. – 912,9 тис.грн. та здешевлення середньострокових кредитів 524,9 та 1296,3тис.грн. відповідно. Найбільшу суму здешевлення середньострокових та короткострокових кредитів отримали фермери Голопристанського району – 1597,9 тис.грн. (17 господарств) та 270,7 тис.грн. (2 господарства) відповідно.

Із державного бюджету фермерським господарствам у 2009 році для підтримки виробництва продукції тваринництва виділено тільки 75,4 тис.грн., що значно менше, ніж у 2008 році (820,4 тис.грн.). Таку підтримку галузі отримало одне господарство Голопристанського району.

Таблиця 1 – Підтримка фермерських господарств за державними програмами у 2009 році

Район	Підтримка виробництва продукції тваринництва		Підтримка на зрощення		Здешевлення середньо-строкових кредитів 2009 р.		Здешевлення коротко-строкових кредитів 2009 р.		Компенсації за багаторічні насадження		Усього по району		Крім того через Укрддерж тис.грн.-фонд, тис.грн.	
	к-сть	тис. грн.	к-сть	тис. грн.	к-сть	тис. грн.	к-сть	тис. грн.	к-сть	тис. грн.	к-сть	тис. грн.		
Бериславський													751,2	1402,5
Білозерський													382,2	655,7
В.Лепетиський			1	2,7	1	0,2	1	4,9	1	34,3	1	207,2	1	6,0
В.Олександрівський													8,2	158,0
Верхньорогачицький													28,5	100,0
Високопільський													5,0	468,0
Генічеський			6	172,1	2	42,5	1	21,6	1	2,3	1	56,6	3	64,1
Голопристанський	1	75,4	2	32,6	11	1073,1	1	2,7	1	2,7	1	267,9	25	1976,6
Горностаївський			4	122,2	2	15,1	1	44,2	1				7	181,5
Іванівський					1	0,1							1	0,1
Каланчацький			1	14,6	1	52,5	1	40,1	1	16,3			4	123,5
Каховський			17	415,3						196,1	1	162,00	19	773,4
Нижньосірогоський													1	5,2
Нововоронцовський			19	320,9						5,3			20	349,7
Новотроїцький										28,8			1	76,1
Скадовський					1	76,1							1	76,1
Цюрупинський													2	490,0
Чаплинський			11	198,3									1	35,0
м. Н.Каховка													3	33,0
м. Херсон														
Усього	1	75,4	61	1278,7	7	524,9	22	1296,3	5	81,9	13	982,9	125	5670,2
Усього по області		3199,5		26042,1		4865,9		17059,1		951,3		8309,3		91067,1
У %		2,36		4,91		10,79		7,60		8,61		10,99		6,23
														12,26

Значна увага з боку держави приділялась розвитку зрошення у фермерських господарствах. У 2009 році підтримку зрошення отримало 51 господарство на загальну суму 1278,7 тис.грн. Більше 400 тис.грн. такої підтримки одержали 17 господарств Каховського району, більше 300 тис.грн. – Новотроїцького, біля 200 тис.грн. – Чаплинського районів.

Питома вага коштів, виділених на підтримку зрошення, склала тільки 4,9 % від загальної суми, виділеної для сільськогосподарських підприємств області.

Усього за програмою "Надання кредитів та підтримка виробництва фермерських господарств" з державного бюджету виділено 5670,2 тис.грн. Найбільше такої підтримки за усіма напрямками програми отримали фермери Голопристанського (25 господарств, 1976,6 тис.грн.), Каховського (19 господарств, 773,4 тис.грн.), Бериславського (5 господарств, 651,2 тис.грн.), Новотроїцького (20 господарств, 349,7 тис.грн.) районів. Питома вага коштів, отриманих фермерськими господарствами, до загальної суми, отриманої сільськогосподарськими товаровиробниками області, становить лише 6,2%.

За 2009 рік через Український державний фонд підтримки фермерських господарств фермери отримали 5501,9 тис.грн. Допомога надана 67 фермерським господарствам на конкурсних засадах. Із цієї суми на поворотній основі 457,9 тис.грн., на безповоротній – 3966,0 тис.грн., із стабілізаційного фонду – 1078,0 тис.грн.

Усього за програмами фермери області у 2009 році отримали державну фінансову підтримку на суму 1172,1 тис.грн., що становить 12,2 % від загальної суми по області. Найбільше коштів фінансової підтримки отримали фермерські господарства Голопристанського (2778,8 тис.грн.), Бериславського (1402,5 тис.грн.), Каховського (1328,9 тис.грн.), Цюрупинського (887,9 тис.грн.) та Білозерського (655,4 тис.грн.) районів.

Однак розрахунки показують, що підтримка фермерських господарств з боку держави ще незначна: за усіма видами програм її отримали 192 господарства із 2559, що функціонують в області. Це становить тільки 7,5% від їх загальної кількості, а сума фінансової підтримки в розрахунку на одне господарства становить 58,2 тис.грн., що значно менше від науково обґрунтованих потреб для поточного і перспективного їх розвитку.

Висновки і пропозиції:

1. Досвід ведення аграрного виробництва розвинених країн переконливо доводить необхідність регулювання цієї сфери шляхом виконання державою цільової функції – створення сприятливого економічного середовища. Для виконання цієї функції держава застосовує відповідні інструменти, основним з яких є бюджетна фінансова підтримка.

2. Щорічно фермерські господарства, як суб'єкти підприємницької діяльності та виробники сільськогосподарської продукції, отримують від держави бюджетні кошти, які спрямовуються на підтримку процесу розширеного відтворення, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію відсоткових ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом і соціальними фондами.

3. Однак кошти, що виділяються на підтримку фермерських господарств, зовсім незначні. Їх питома вага від загальних обсягів фінансових програм по області становить лише: з підтримки виробництва продукції – 2,3%, підтримки зрошення та компенсації витрат на багаторічні насадження – по 4,9% відповідно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про селянське (фермерське) господарство"... // ВВР. – 1992. – № 32.
2. Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України" // Урядовий кур'єр від 24.06.2004. – № 1877 – TV.
3. Дем'яненко М.Я. Національна система державної підтримки аграрного сектору в умовах членства України в СОТ // Облік і фінанси АПК. – 2008. – №3. – С. 11-15.
4. Аналіз роботи та розвитку селянських (фермерських) господарств Херсонської області за 2009 р. Головне управління агропромислового розвитку. – Херсон. – 2010. – 10 с.